

TÜRK ÖYKÜSÜNDE ÖĞRETMEN ALGISI*

Abdullah Harmancı**

Özet: Bu araştırmada, doğrudan doğruya hayatı yansıtan bir özelliğe sahip olan öykü türünde edebiyatımızda verilmiş belli başlı örneklerden hareketle, toplumumuzdaki öğretmen algısı üzerinde durulmuş, toplum tarafından öğretmenlerin nasıl algılandığı, nasıl görüldüğü sorusu cevaplandırılmaya, ayrıca öğretmen-toplum ilişkisinin olumlu ve olumsuz yönleri görülmeye ve gösterilmeye çalışılmıştır. Edebiyatın toplumu, hayatı, bireyi yansıtan özelliği hatırlanırsa, edebiyatımızdaki eserlerden hareketle, öğretmenin toplum içindeki yerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Yeni Türk edebiyatımız içerisinde yazılan ‘öğretmen’ konulu öykülerde, öğretmenlerin iç dünyaları yansıtıldığı gibi, onların çevreleri tarafından nasıl tanındıkları, bilindikleri, görüldükleri soruları da cevaplandırılmıştır. Araştırmamızda bu öykülerdeki öğretmen algısı üzerinde durulmuş, toplumun öğretmeni görmek istediği yer, öğretmenlerden beklentileri, öğretmeni nasıl algıladığı soruları üzerinden öykü metinleri çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk edebiyatı, Türk öyküsü, öğretmen, eğitim, toplum.

PERCEPTION OF TEACHER IN TURKISH SHORT STORY

Abstract: From the basic samples given in our literature in the genre of short story that has the feature of reflecting life directly, in this study, it is discussed about the perception of teacher in our society, and the question how teachers are perceived and seemed by society is tried to be answered, and also positive and negative aspect of teacher-society relationship are attempted to be seen and shown. If literature's feature of reflecting society, life and individual is remembered, it is aimed to understand the place of teacher in society better from the works in our literature. In the short stories written in our New Turkish Literature, inner worlds of teachers are reflected, as well as, the questions how they are recognized, known and seen by their society are also answered. In our research, perception of teacher in these short stories are discussed and short story texts are tried to be analyzed with some questions such as place where society want to see teacher, their expectations from teacher and how they perceive teacher.

Keywords: New Turkish literature, Turkish short story, teacher, education, society.

* Bu makale, 4. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi'nde (7-9 Ekim 2009, İstanbul) sunulan “Yeni Türk Edebiyatında Öğretmen Konulu Öyküler ve Bu Öykülerdeki Öğretmen Algısı” başlıklı tebliğ metninin genişletilmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

GİRİŞ

Geçmiş devirlerden beri edebiyat, hayatın bir yansıması, bir aynası olarak görülmüştür. Edebiyat, toplumda olup biten gelişmelerin bir şekilde makes bulunduğu bir platformdur. Öykü ise romanla birlikte, hayatı doğrudan ve ayrıntılı bir şekilde kapsayan özelliğiyle edebiyat türleri arasında ön plandadır. Yeni Türk edebiyatının XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren neşvünema bulmaya başlamasıyla birlikte, edebiyatımıza Batı'dan giren edebî türler arasında İngilizcedeki karşılığı 'short story' olan 'öykü' de bulunmaktadır. Öykü türü, Ahmet Midhat Efendi, Emin Nihat, Recaiâde Mahmut Ekrem, Nabizâde Nâzım, Sami Paşazâde Sezai, Halid Ziya gibi kalemlerin elinde giderek incelmış, işlenmiş ve bu isimlerin ardından gelen öykücülerin eserleriyle müstakil kimliğini kazanmıştır.

Bu incelememizde, hayatı bütün somutluğuyla karşılayan öykü türünün, edebiyatımızdaki ilk örneklerinin verildiği XIX. yüzyılın ikinci yarısından günümüze uzanan çizgide, öğretmenlik mesleğini ne şekilde yansıttığı, öykü aynasında 'öğretmen'in nasıl görüldüğü sorusundan hareket ettik. Öğretmenlik mesleğini bir şekilde konu edinmiş, 'öğretmen'i aynasına yansıtmış elli edebiyatçımızın elinden çıkmış elli iki öyküyü aşağıdaki başlıklar çerçevesinde incelemeye çalıştık:

1. Öğretmenlik Özellikleri Bakımından
2. Gelir Seviyeleri Bakımından
3. Cinsiyetleri Bakımından
4. Görev Yaptıkları Yer Bakımından

Bu başlıklar çerçevesinde, öğretmenlerin toplum tarafından nasıl algılandıkları, edebî metinlere yansıdığı kadarıyla olumlu ve olumsuz özellikleri, gelir seviyeleri, daha çok hangi cinsiyete sahip oldukları, hangi yerleşim birimlerinde buldukları ve bu durumun neticelerinin neler olduğu gibi sorulara cevap aranmıştır.

İncelediğimiz öykülerin listesi (yazarlarının doğum tarihlerine göre) aşağıdaki gibidir: "Eski Bir Mektep": Sami Paşazâde Sezai; "Eti Senin Kemği Benim" ve "Hatt-ı İstiva": Hüseyin Rahmi Gürpınar; "Muallim": Hüseyin Cahid Yalçın; "Ant" ve "Falaka": Ömer Seyfettin; "Bir İstifa": Reşat Nuri Güntekin; "Bir Mektep Hatırası": Selami İzzet Sedes; "Öğretmen Bey": Necip Fazıl Kısakürek; "Zemberek": Sait Faik Abasıyanık; "Öğretmen Gafur": Samet Ağaoğlu; "İş": Orhan Kemal; "Gün Akşamlıdır": Tarık Buğra; "Çocuk ve Ekmek": Hasan Latif Sarıyüce; "Keklik Eti": Fakir Baykurt; "Benim Sevgili Öğretmenim": Muzaffer İzgü; "Yalan Üç Ayaklıdır": Gülten Dayıoğlu; "Eğitmen Bal Hasan": Şevket Bulut; "Asmalı Köyün Öğretmeni": Sevinç Çokum; "Aydın Öğretmen": Sadettin Kaplan; "Kahkaha Çiçeği": Mustafa Kutlu; "Küçük

Nur Ali": Taki Akkuş; "Müsamere": Selim İleri; "Kent Okulunda İlk Gün": Necati Kanter; "Acılar Sevgiyle Biter": Ümit Fehmi Sorgunlu; "Öğretmenliğin Ölümü": Reşat Gürel; "Bekleyiş": Osman Çeviksoy; "Öğretmenin Hikâyesi": Naci Gümüş; "Bu O mu?": A. Vahap Akbaş; "Gül Olacaksın": Necdet Ekici; "Korkut Hoca": Zafer Altunkozaoğlu; "Yunus Emre Olmasaydı": Bes-tami Yazgan; "Alfabe": Hüzeyme Yaşım Koçak; "Ardında Kalsın Acılar": İbrahim Eryiğit; "Hocaların Hocası": Celalettin Kurt; "Kavak Yellerimiz Oyy": Tacettin Şimşek; "Gurbet Kuşu": Sırrı Er; "Pasta": Nevzat Canan; "Berhudar Olasın": Ethem Baran; "Tahakküm": Sadık Yalsızuçanlar; "Peri Kızları da Sevinir": Fatma Pekşen; "Evden Çık": Duran Çetin; "Kır Çiçeği Hüznü": Mustafa Oğuz; "Saklı Yara İnce Sızı": Köksal Alver; "Gümüş İşlemeleri Çaydanlığın Buğusu": Nihat Malkoç; "Okul": Recep Şükrü Güngör; "Bir Umut": Murat Soyak; "Döne Çiçeği": Mehmet Harmancı; "Yayla Çiçeği": Himmet Karataş; "Beni Almaya Gelen Bulut": Abdullah Harmancı; "Hasret": Osman Koca; "Yaka": Çağrı Gürel.

Öğretmen konulu öykülerin sayısını artırmamız mümkünse de, makalenin sınırlarını zorlamamak için, burada isimleri verilen öykü ve öykücülerle yetinilmiştir. Bu listenin uzaması, çeşitlenmesi mümkündür. Ancak yapılan araştırmada, öykücülüğümüzün dünden bugüne uzanan çizgisinde, seçilen metinlerin farklı seneleri, dönemleri, farklı edebiyat anlayışına sahip yazarları kapsayacak şekilde geniş bir yelpazede bulunmasına özen gösterilmiştir. Şimdi, öykücülerimizin öğretmene, öğretmenlik mesleğine yaklaşımlarını, öykülerimizdeki öğretmen algısını, yukarıda belirtilen başlıklara göre incelemeye başlayabiliriz.

ÖYKÜCÜLERİN ÖĞRETMENE / ÖĞRETMENLİĞE YAKLAŞIMLARI

Öğretmenler üzerine yazılan öykülerde, öğretmenlere atfedilen özellikleri farklı başlıklarda toplamak mümkündür. Öğretmenlerin meslekleriyle ilgili özellikleri, ekonomik seviyeleri, öğretmenler arasında hangi cinsiyetin daha çok ağırlık teşkil ettiği, görev yaptıkları yerleşim birimleri gibi hususlarda, öğretmenler hakkında öykülerde doğrudan ya da dolaylı olarak ne gibi hükümlere varıldığını örneklerle belirlemeye çalışalım:

A. ÖĞRETMENLİK ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN

Yukarıda listesi verilmiş olan öyküler, öğretmenlerin, meslekleri açısından taşıdıkları olumlu ve olumsuz özellikleri gözler önüne sermektedir: İdealist, diğerkâm, çalışkan, fedakâr, müşfik, merhametli... olumlu; şiddete eğilimli, normal dışı özellikler taşıyan, küfürbaz, öfkeli, tarafgir... olumsuz özellikler arasında sayılabilir.

Bu özellikleri, öykülerde geçiş sıklığını da dikkate alarak örneklerle incelemeye çalışalım:

1. Olumlu Özellikler

1. 1. İdealistlik

Sözlüklerde 'ideal' kelimesi 'ülkü', 'mefkûre' anlamlarıyla karşılarken, 'idealist' kelimesi "Bir ideale, bir ülkeye hasret ve bağlılık duyan" şeklinde tanımlanmaktadır. Pek çok öyküde öğretmenler, öğrencilerinde veya çevrelerindeki kişilerde fikrî, ilmî, ruhî bir yükselme arzulamakta, bunu gerçekleştirmek için çaba sarf etmektedirler. İçinde yaşadıkları gerçek dünyayı, içlerinde taşıdıkları ideal dünyaya benzetme hayaline sahiptirler.

Bu tür öykülerin başında Necip Fazıl Kısakürek'in "Öğretmen Bey" öyküsü gelir. Bu öyküde, Necip Fazıl, kendi dünya görüşü doğrultusunda bir ideal tip yaratmıştır. "*Öğretmen Bey, 9 yıl önce çöplükten farksız olan bu köyün çocuğu ve 20 yaşında döndüğü köyüne kendisini vakfetmiş bir insan...*" (Kısakürek, 2007: 192) olarak tanıtlır. "*Köyün ruh doktoru o, madde doktoru o, inzibat memuru o, iktisat nazımı o, sandık emini o, tek kelimeyle her iş yönünden güdücüsü ve akıl hocası o...*" (Kısakürek, 2007: 192) ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, Necip Fazıl, öğretmene, sadece öğrencilerin başarılı bir şekilde eğitilmesi görevini vermemiştir. Öğretmen, hayatın bütün alanlarında köydeki problemlerle mücadele eder ve bize gösterildiğine göre köydeki işleri yoluna koymayı başarmıştır. Bunda o kadar ileri gidilmiştir ki, köy gençlerinin gönül işleri bile bir şekilde yoluna konulmuştur ve böylece "başı bağlanmamış" gençlerden insanlara gelebilecek ahlâkî tehlikelerin önü kapanmıştır: "*Hemen her evin kız çocuğuyla erkek çocuğundan kimlerin kimlere ait olacağı, aşağı yukarı şimdiden belli... genç kızlar arasında nişanlı ve sözlü olmayanı yok; ve bunlar öbür köy delikanlılarının gözündeki bir hemşire...*" (Kısakürek 2007: 192). Anlaşılacağı gibi, Necip Fazıl, Öğretmen Bey üzerinden kendi hayalindeki dünyanın bir minyatürünü çizmektedir. Bu, küçük ölçekli bir 'ütopya' olarak da düşünülebilir. Zira Öğretmen Bey, Necip Fazıl'ın kaleminde öyle çok idealleştirilmiştir ki, okuyucunun olup bitenleri inandırıcı bulması pek mümkün gözükmemektedir. İncelememiz açısından dikkati çekici olan, öğretmenin yazar tarafından hayatın bütün alanlarını kapsayacak şekilde ideal bir noktada çizilmiş olmasıdır.

Sevinç Çokum'un "Asmalı Köyün Öğretmeni" öyküsünde ise, çalıştığı yoksul köyün yoksul okulunda kitaplık kurmaya çalışan bir öğretmen anlatılmaktadır. Öğretmen zaman zaman umutsuzluğa kapılmış olsa da, bu düşüncelerden uzaklaşacak ve öğrencileri için kaygılanmaya başlayacaktır. 'İdealist' dediğimiz kişileri, içinde yaşadıkları gerçek dünyayı içlerinde taşıdıkları hayalî, temiz, problemsiz, ışıklı dünyaya benzetmeye çalışanlar olarak anlıyorsak

“Asmalı Köyün Öğretmeni” de, bir idealist öğretmen olarak içinde hiç kitap olmayan bir okulu, kütüphanesi olan, öğrencilerin hararetle bir şekilde kitap okudukları bir hâle dönüştürmek istemektedir. “(...) öğretmen bazen savaşı kaybetmiş birinin umutsuzluğunu duyuyordu... Ama sabahın buğusu tüterken karşısında gözleri mahmur nergislerce sıralanmış çocukları görmek, onların yarınlarını düşünmek, her şeyi unutturuyordu öğretmene.” (Çokum, 1993: 93). Öğretmen, kaymakamın, bugünün çocuklarının yarının büyükleri, umudu olacaklarını söylemesi üzerine düşüncelere dalar: “Evet ama nasıl? Kitaplığı olmayan bir köyde bu çoban çocuklarının yarınları nasıl hazırlanacak?” (Çokum, 1993: 94). Öğretmen, ülkenin uzak şehirlerine, yayınevlerine mektuplar yazarak kitap ister. Fakat beklenen kitaplar bir türlü gelmeyecektir. Bütün olumsuzluklara rağmen, köy öğretmeni, kitaplık kurma idealini yitirmez.

Sadettin Kaplan’ın “Aydın Öğretmen” öyküsünde, öyküye adını veren öğretmen, oldukça idealize edilerek portrelenir. Aydın Öğretmen melek tabiatlıdır. Kimseleri incitmez. Herkesin yardımına koşar. “Yaşı kırk bile değildi. Fakat ellisinde gösteriyordu. Çileli yıllar, dikenli yollar onu zamanından önce ihtiyarlatmıştı. (...) Ama ihtiyarlayan sadece bedeniydi. Gönlü ve ruhu hep gençti Aydın Öğretmen’in (...) Çocuk yüreğinde her şeye herkese yer vardı. (...) Sokakta bir kedi yarurusu görse, yüreği burkulur; topallayan bir köpek onu can evinden yaralardı. (...)” (Özçelik, 2007: 86) satırları, öyküdeki öğretmen portresinin ne derecede ideal bir noktaya taşınarak çizildiğini göstermektedir. Öğretmenlik mesleğini son derece ciddiye alan Aydın Öğretmen, “Alnında tomurcuklanan ter damlacıklarıyla yüzü morarıırken, yine de dersini gülümseyerek anlatırdı.” (Özçelik, 2007: 86). Nitekim öykünün ilerleyen bölümlerinde, Aydın Öğretmen rahatsızlandığı hâlde derse girmekte ısrar eder ve ders işlerken masasında hayata gözlemini yumar. Ders anlatırken ölmek, bir öğretmen için elbette gurur ve şeref kaynağı olabilecek bir ölüm şeklidir. Öyküde öğretmenliğin tanımları, hep bu ideal çizginin vurgulanması suretiyle yapılmaktadır:

“Öğretmen; karanlığı aydınlatan bir mumdur. Öğretmen; sevgi peteği, ışık çiçeğidir. Öğretmen; hem anne, hem baba, hem de yarınlara hazırlayan bir rehberdir. (...) Öğretmen; kendini insanlığa adayan, aydınlık yarınlar için karanlığın ölümcül oklarına göğsünü siper eden silahsız savaşçıdır.” (Özçelik, 2007: 89-90).

Öğretmenin adının Aydın olması tesadüf değildir. Yukarıya aldığımız öğretmen tanımlarında da, cehalet karanlık, bilgi ise aydınlık olarak betimlenmektedir. Ayrıca belirtmek gerekirse, Aydın Öğretmen’in ideal portresi, yer yer inandırıcılıktan uzaktır.

Reşat Gürel’in “Öğretmenliğin Ölümü” öyküsünde, öğretmen, okul hizmetlisinin bakış açısından yansıtılır. Öğretmenin olumlu özelliklerini göstermek için, bu elverişli bir yöntemdir. Hizmetli, öğretmene “Valla hocam se-

nin de her şeyin terstir. Bütün öğretmenler zil çalınca çıkarılır dışarı, sense bütün öğrencilerinden sonra çıkıyor." (Özçelik, 2007: 109) der. Öğretmen çevresine hep gülümsediği hâlde, öğrenciler ona saygı göstermekte ve ayrıca öğretmeni çok sevmektedirler. Hizmetli, kendi zaviyesinden, hep gülümseyen bir öğretmenin öğrencilere kendisini saydırmasını ve sevdirmesini garip bulmaktadır. Bu özelliklerle tanıtılan öğretmen, özel ders almayı kabul etmemekte, çünkü böyle bir işi etik bulmamaktadır. Bir taraftan da ekonomik geliri düşüktür ve çocuğu hastalanmıştır. Hayat onu öyle bir noktaya iter ki, öğretmen, öykünün sonunda özel ders vermeyi kabul eder ve çocuğunu muayeneye götürebilmek için kendisine özel ders verdiren kişiden avans alır. Öykü, finali itibariyle umutsuzca ve öğretmenin yenilgisiyle bitse de, öyküde çizilen öğretmen portresi idealisttir. Derslerinden geç çıkan, derslerine zamanında giren, herkese nazik davranan, herkese gülümseyen, herkesin "Çorumlu" dediği hizmetliye "Ahmet Efendi" diye hitap eden, özel ders vermeyi öğretmenliğin ölümü olarak gören bu öğretmen, saydığımız özellikleriyle idealize edilmektedir.

Naci Gümüş'ün "Öğretmenin Hikâyesi" öyküsünde, öykünün anlatıcısı aynı zamanda metnin merkezinde yer alan öğretmendir. Bir anlamda emektar bir öğretmenin meslek hatıralarının aktarımı gibi duran bu öyküde öğretmen, meslek hayatı boyunca çok çeşitli sorunlarla karşılaşmış, bunlarla mücadele etmekten yılmamıştır. Öğretmenin meslek hayatı boyunca karşılaştığı problemlerden birkaç örnek sunabiliriz: 1. Köy halkı tarafından kız öğrencilerin okula gönderilmemesi. 2. Okul binasının eğitim öğretime uygun bir yapıda olmaması. 3. Çalışılan köylerin kış şartlarında yollarının kapanması ve uzun süre açılması. 4. Çalışılan köye kış şartları sebebiyle tatil dönüşü gidilememesi. 5. Köydeki başlık davasının kaldırılması için köylülere karşı verilen mücadele. Bu ve benzeri problemlerin hepsiyle cedelleşen öğretmen, çok zorlu şartlarda çalışmış da olsa, pes etmemiş ve bir tercih yapması gerektiğinde daima zor ama doğru olanı seçmiştir. Bunlardan sadece bir tanesini örneklemek istiyoruz: Şubat tatilinde memleketine dönen öğretmen, okulların açılmasıyla birlikte yeniden çalıştığı köye gitmek istediğinde, kış şartları sebebiyle köyün bağlı olduğu ilçeden daha öteye geçemez ve ilçe kaymakamı tarafından kendisine hava düzelinceye kadar memleketine dönmesi izni verilir. Ancak öğretmen bunu kabul etmeyerek hamile eşi de yanında olduğu hâlde eşekler üzerinde çalıştığı köye gitmek üzere yola çıkar. Büyük tehlikeler atlatılır ve sonunda sağ salim köye ulaşılır. Bu örnek, ideal bir öğretmen tipini dramatik bir şekilde portrelemektedir (Özçelik, 2007: 116 vd.).

Celalettin Kurt'un "Hocaların Hocası" öyküsünde, Elbistan'da bir lise olmadığı senelerde, bu ilçeye lise açmak için çaba sarf eden Hüsamettin Hoca anlatılır:

“Eğitim hayatında hiçbir engel yıldırılmıyordu onu... Elinden tuttuğu nesillerin yarınlarını düşünüyor, hiçbir fedakârlıktan kaçınıyordu onlar adına. (...) Geceleri, bekâr öğrenci evlerine denetime gidiyor, kahvehanelerde öğrenci kontrolü yapıyor, sokakları bile denetim altında tutuyordu (...) sırf öğrencilerinin yarınları aydınlık olsun, öğrencileri makam mevkii sahibi olsunlar diye.” (Özçelik, 2007: 160-161).

Bu cümlelerin çalışma azmini, idealizmini örneklediği Hüsamettin Hoca, kendisi de bir lise öğretmeni olan Nurettin Topçu adındaki Türk entelektüelinin “*Tam kırk yıl boyunca, ibadet eder gibi sınıflara girip çıktım, çocuklara verdiğim eğitimi ibadet saydım.*” (Özçelik, 2007: 160) sözünü sık sık yinelemektedir. Hoca’nın gayretleri sonuç verir, ilçede bir lise açılır ve ilçe halkı bu gayretlerinden dolayı liseye Hüsamettin Hoca’nın adını vermek ister. Fakat o bir başka Elbistanlı olan ünlü tarihçi Mükrimin Halil Yinanç’ın isminin liseye verilmesini teklif eder. 1959 yılında, Hüsamettin Hoca’nın hayali gerçek olur ve Mükrimin Halil Lisesi eğitime başlar. Son derece şiirsel, idealleştirici bir üslupla anlatılan öykü; “*Yüreklere nice nice umutlar, düşüncelerde yarınlar adına taşınan coşkulu heyecanlar vardı.*” (Özçelik, 2007: 163) cümlesiyle biter.

M. Nihat Malkoç’un “Gümüş İşlemeli Çaydanlığın Buğusu” öyküsünde, Mümtaz adında merhum bir öğretmenden bahsedilir. Mümtaz Bey’in ölümünden sonra bir zamanlar tuttuğu günlükleri ortaya çıkar ve bu günlükler üzerinden onun ne kadar ideal bir öğretmen olduğu örneklenmeye çalışılır. Mümtaz Bey, dünya nimetlerinde gözü olmayan biridir. Gençliğinde, başka meslekler de puanı yettiği hâlde, öğretmenlik mesleğini seçmiş, ömrünü Anadolu’nun ücra köylerinde tüketmiştir. Çevresindeki insanlar kendisine senelerini heba ediyorsun dediklerinde, onlara, heba değil feda ediyorum, diye cevap vermiştir. (Özçelik, 2007: 227). Hedefi, kuru goncaları iri güllere çevirmektir. Öyküdeki şu cümleler, Mümtaz Bey’in ideallerini ve dünyaya bakışını yansıtmaları bakımından önemlidir:

“Büyük kızı Gülşah babasının hikâyesini en ince ayrıntısına kadar annesinden dinledikten sonra mühendis olmaktan vazgeçmiş, öğretmen olmaya karar vermişti. O da babasının yolundan gidecekti. Çünkü onun bıraktığı boşluğu doldurmalıydı. İnsanların daha çok kazanmak, daha lüks yaşamak için birbirleriyle yarıştığı bu kapitalist dünyada birileri bu dışata ‘dur’ diyebilirdi.” (Özçelik, 2007: 228).

Öykülerinde idealist öğretmenleri konu edinen öykücü sayısı şüphesiz çok daha fazladır. Ancak burada sıraladığımız öyküler bile bize bir fikir vermektedir. Öykücülerimiz, öğretmenleri, zaman zaman inandırıcılığın boyutlarını da aşarak, idealist bir çizgide portrelemektedirler. Öğretmenler, içlerine girdikleri dünyayı, başta öğrencilerini ve onlara bağlı olarak tüm dünyayı olumsuzluklardan ayıklamak; iyi, doğru, güzel ve değerli olana ulaştırmak için çalışmaktadırlar. Hedefleri insanlığı aydınlatmak, toplumu “cehalet karanlığı”ndan kurtarmaktır.

1. 2. Diğerkâmlık

Başkasının derdiyle dertlenmek, insanlar için kaygılanmak olarak anlamamız gereken 'diğerkâm'lık özelliği, öğretmenlik mesleğinin doğal bir parçası ya da vasfı gibi de görülebilir. Öykücülerin öğretmenleri doğal olarak diğerkâm özellikleriyle de tanıttıkları görülmektedir. Bir önceki başlıkta incelediğimiz öğretmen öykülerini ayrıca bu başlık altında yeniden ele almak istemiyoruz; zira öğretmenlerin idealist özelliklerinin ön plana çıkarıldığı bu öykülerde, diğerkâmlıkları üzerinde de dolaylı olarak durulmuştu. Burada, yukarıda bahsi geçmeyen öykülerin bazılarına kısaca değinmekle yetineceğiz:

Reşat Nuri'nin "Bir İstifa" öyküsünde, öğretmen öğrencilerinden en mutlu günlerini kompozisyon olarak yazmalarını ister. Öğrencilerinin en mutlu günleri pek alışıldık olaylar değildir. Kimi öğrenci babasının hapse atıldığı, kimi öğrenci hastanede kaldığı günü en mutlu günü olarak yazmak istemektedir. Öğretmen, öğrencilerinin hayatın sillesini yemiş, bahtsız, yoksul çocuklar olduğunu görüp yüreğinin öğretmenlik yapabilmek için yeterince katılaşmadığını düşünerek işinden istifa etmeye karar verir. Bunu bir diğerkâmlık davranışı olarak görmek mümkündür. (Güntekin, 1986: 105 vd.).

Hasan Latif Sarıyüce'nin "Çocuk ve Ekmek" öyküsünde, açlıktan bayılan bir öğrencisini doyuran ve evine kadar giderek öğrencisinin ailesinin ekonomik problemlerini gidermeye çalışan bir kadın öğretmenden bahsedilir. Problemi sonuna kadar araştırması ve öğrencisinin derdiyle dertlenmiş olması, öğretmenin diğerkâmlık özelliğini göstermektedir. (Özçelik, 2007: 54 vd.).

Vahap Akbaş'ın "Bu, O mu?" öyküsünde, öğretmen, yıllar sonra bir öğrencisi ile karşılaşır. Öğrencisi, zamanında son derece başarılı ve düzenli bir öğrenci olmasına rağmen, şimdi aklını yitirmiştir. İçki içmektedir. Meseleyi araştırır ve öğrencinin ailesiyle görüşür. Eski öğrencisinin aklını yitirme sebebinin asker olan babasının yoğun disiplini ve baskısı olduğunu anlar. (Özçelik, 2007: 124 vd.).

Zafer Altunkozaoglu'nun "Korkut Hoca" öyküsünde, öğretmen, sokakta öğrencisine şiddet uygulandığını görüp olaya müdahale etmiş ve öğrencisine kötü davranan kişiye sıkı bir yumruk atarak çevresinde bir efsane hâlini almıştır. Korkut Hoca, sokakta yaşanabilecek bir rezaleti göze alarak öğrencisine sahip çıkmış ve öğrencilerinin gözünde çok üstün bir nitelik kazanmıştır. (Özçelik, 2007: 139 vd.).

Fatma Pekşen'in "Peri Kızları da Sevinir" öyküsünde, Türkçe öğretmeni, bir türlü diğer arkadaşlarıyla kaynaşmayan ve kendi gururunun çeperlerini aşmayan bir öğrencisini, sınıf içinde küçük bir yarışma yaparak motive eder ve onun da diğer öğrencileriyle birlikte etkinliklere katılmasını sağlar. Türkçe öğ-

retmeni, tek bir öğrencisinin bile mutsuz olmasını, çemberin dışında kalmasını istememektedir. (Özçelik, 2007: 207 vd.).

Mehmet Harmancı'nın "Döne Çiçeği" öyküsünde, hasta yatağında yatmakta olan öğretmen, bir an önce iyileşmek ve öğrencilerine kavuşmak istemektedir. "Ağrıyan âzâlarım, çürüyen etimle yatağa bağlıyken bile yaşamaya azm ü cezmlü kastettiren şey: öğrencilerim." cümlesi, öğretmenin diğerkâmlığını örneklemektedir. (Harmancı, 1997: 64).

Bir sevgi, bir fedakârlık mesleği olan öğretmenliğin, öykücüler tarafından 'diğerkâm'lık özelliğiyle ön plana çıkarılması, şüphesiz ki tesadüf değildir.

1. 3. Çalışkanlık ve Fedakârlık

Öğretmenin önemli vasıflarından olan idealistlik ve diğerkâmlık, doğal olarak çalışkanlığı ve fedakârlığı da beraberinde getirmektedir. İncelediğimiz öykülerde portrelenen öğretmenlerin büyük bir bölümü çalışkan ve fedakârdır.

Hüseyin Cahid Yalçın'ın "Muallim" öyküsünde, bir taraftan kendi tahsilini tamamlamaya çalışan öğretmen, öbür taraftan özel dersler vererek geçimini sağlamaya gayret etmektedir. Babasının üstüne gereğinden fazla yük olmak istemektedir. Çalışmayı hayatının bir parçası hâline getirmiştir. (Özçelik, 2006: 11 vd.).

Reşat Nuri Güntekin'in "Bir İstifa" öyküsündeki öğretmen, öğrencilerinin mutsuzluklarına dayanamaz ve yeteri kadar deneyimli olmadığını düşünerek işinden istifa eder. Bu davranış, öğrenciler için yapılabilecek büyük bir fedakârlıktır. (Güntekin, 1986: 105 vd.).

Necip Fazıl Kısakürek'in "Öğretmen Bey" öyküsünde, kendi köyünde öğretmenlik yapan gencin köydeki adı da Öğretmen Bey'dir. Bu onun mesleği ile ne kadar bütünleştiğini göstermektedir. Öğretmen Bey, daha önce de belirtildiği gibi, sadece eğitim öğretim işleriyle ilgilenmez. O, aynı zamanda köyün ruh doktoru, madde doktoru, akıl hocası, iktisat nâzımıdır. Köydeki her şeyi, bütün hayat alanlarını kontrolü altına almıştır. Bu da çok yoğun bir çalışkanlığı gerektirir. (Kısakürek, 2007: 191 vd.).

Şevket Bulut'un "Eğitmen Bal Hasan" öyküsünde, Öğretmen Hasan, kendi köylüsü olan Topal Derviş için fedakârlıklarda bulunur. Onu hastaneye götürür. Kendi evinde kalmasını sağlar. Köylüsünün sağlık masraflarını karşılar. Bunu yaparken oğlunun ve gelininin çok büyük tepkisini çekecek ve son nefesini verecektir. (Özçelik, 2007: 62 vd.).

Sevinç Çokum'un "Asmalı Köyün Öğretmeni" öyküsünde, köy öğretmeni, okula kütüphane açabilmek amacıyla her türlü engeli aşmak için çaba sarf eder. Kendi parasıyla uzak şehirlerdeki yayınevlerine mektuplar yazar. Çalışkan ve fedakârdır. (Çokum, 1993: 91 vd.).

Hasan Latif Sarıyüce'nin "Çocuk ve Ekmek" öyküsünde, yiyecek ekmeğe muhtaç olan bir aile anlatılmaktadır. Bu ailenin çocuğu öğretmen hanımın öğrencisidir. Derste açıklıktan bayılmıştır. Bunun üzerine öğretmen durumu merak ederek öğrencisinin evine gitmiş ve ailenin çok yoksul olduğunu görmüştür. Onlar için elinden geleni yapmaya çalışmıştır. (Özçelik, 2007: 54 vd.).

Naci Gümüş'ün "Öğretmenin Hikâyesi", öğretmenin çalışkanlığının en çok ön plana çıktığı öyküler arasında bulunmaktadır. "İdealistlik" başlığı altında özetlenen bu öyküde öğretmen, köyde okula gönderilmeyen kız öğrencilerin eğitime kazandırılmasından karlı yolların açılmasına kadar pek çok işi köylüleri örgütleyerek yapmaktadır. Ayrıca, karlı havada tatil dönüşü çalıştığı köye gidebilmek için ölüm tehlikesini göze alabilmektedir. (Özçelik, 2007: 116 vd.).

Sadettin Kaplan'ın "Aydın Öğretmen" öyküsünde, öğretmen, hayatının son dakikalarını kendi sınıfında öğrencileri ile birlikte geçirmiş, çok ısrar edilmesine rağmen hastaneye gitmemiştir. Bir anlamda fedakârlığın en trajik, en dramatik örneği bu öyküde verilmiş olmaktadır. (Özçelik, 2007: 86 vd.).

Celaettin Kurt'un Elibistan'a ilk lisenin açılmasında büyük bir fedakârlık gösteren Hüsamettin Öğretmen için yazdığı "Hocaların Hocası" öyküsü de mutlaka anılması gereken öyküler arasındadır. (Özçelik, 2007: 160 vd.).

Öğretmenlik mesleğinin çalışkanlığı ve fedakârlığı gerektirdiğini ve sıkça bahsedilen "kutsallığına" bu sayede ulaştığını söylemek mümkündür.

1. 4. Şefkatlilik, Merhametlilik

Yukarıda geçen öykü ve öykücülerin adlarını yeniden zikretmek gereği duymuyoruz; zira bu öykülerde, öğretmenlerin farklı kişisel özellikleri üzerinde durulurken zaten şefkatlilik ve merhametlilik gibi vasıflarından dolayı da olsa bahsedilmişti. Buraya kadar adlarını anmadığımız öykülerde, öğretmenlerin müşfik ve merhametli yönlerini öne çıkaran örnekler üzerinde kısaca duralım:

İbrahim Eryiğit'in "Ardında Kalsın Acılar" öyküsünde, Metin Öğretmen, sınıfa yeni gelen ve ailevî problemlerinden dolayı başarısız ve saygısız bir öğrenci olan Gökhan'la bir arkadaş gibi ilgilenmeye çalışır. Önce bazı sorunlarla karşılaşsa da, sonradan Gökhan'ın gönlünü kazanacak ve onun daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Metin Öğretmen'in şefkati ve merhameti, Gökhan'ın bütün bir hayatını düzeltmesinde son derece faydalı olacaktır. (Özçelik, 2007: 156 vd.).

Osman Çeviksoy'un "Bekleyiş" öyküsünde, Almanya'ya yeni gelmiş, bu yabancı ülkeyi ve yeni başladığı Türk Okulu'nu garipseyen küçük öğrencisi ile ilgilenen, onu uzun uzun dinleyen, ona büyük adammış gibi değer veren bir gurbetçi öğretmen, öğrencisinin ailevî problemlerini, dertlerini anlamaya ça-

lışan, ona şefkat gösteren bir öğretmen konuşmakta, olup bitenleri bize aktarmaktadır. Bu konuşma sonrasında, öğretmen ile öğrenci arasında çok özel bir ilişki ortaya çıkacaktır (Özçelik, 2007: 112 vd.).

Bestami Yazgan'ın "Yunus Emre Olmasaydı" öyküsünde, öğretmen, kendisini çok sinirlendiren bir öğrencisine tokat atmak üzereyken öğrenciler tarafından kendisine Yunus'un "*Ben gelmedim kavga için / Benim davam sevi için*" mısraları okunur. Öğretmen, bu şiiri duyunca yapacağı işten vazgeçer. Yunus, onun öfkeyle kalkıp zararlar oturtmasını engellemiştir. Merhamet ve şefkat duygularını harekete geçirmiştir (Özçelik, 2007: 146 vd.).

Hüzeyme Yeşim Koçak'ın "*Alfabe*" öyküsüne konu olan öğretmenden bahsedilirken "*Öğrencilerini bile kapıya kadar geçirirdi. Dudaklarından hiç kötü söz duymadım.*" (Özçelik 2007, 154) denilmektedir. Bu da Koçak'ın portrelemeye çalıştığı öğretmenin doğrudan bir anlatımla okura tanıtıldığını göstermektedir.

Ethem Baran, "*Berhudar Olasın*" öyküsünde, okula henüz başlayan bir çocuğun iç dünyasını büyük bir başarıyla yansıtmaktadır. Okulun müdürü, çocuğun başını okşamıştır ve bu okşayış çocuk tarafından hiç unutulmamıştır. Çocuk okul müdüründen gördüğü sevgiyi öğretmeninden de beklemektedir. Başlangıçta umduğu gibi olmasa da zamanla öğretmenin de "*iğne bakışlı fotoğrafçı amca*" gibi soğuk olmadığını, kendisini sevdiğini anlayacaktır (Özçelik, 2007: 194 vd.).

Görüldüğü gibi, şefkat ve merhamet, öğretmenliğin önemli iki vasfıdır ve öğretmenler biraz da bu vasıfları sayesinde kendilerini öğrencilerine sevdirmekte ve saydırmaktadırlar.

2. Olumsuz Özellikler

2. 1. Öğrencilere Şiddet Uygulamak

Öykücülerimizin metinlerinde öğretmenlere yöneltilen olumsuz özellikler arasında, amiyâne tabiriyle 'dayakçılık' başta gelmektedir. Öğretmenler, biraz da "*eti senin kemiği benim*" diyen velilerden güç alarak öğrencileri disipline etmenin yolunu dayakta görmektedirler.

Sami Paşazâde Sezai'nin *Küçük Şeyler* kitabına sonradan eklenen öykülerden olan "*Eski Bir Mektep*", Osmanlı'nın son dönemlerindeki mahalle mekteplerinden olumsuz sahneler sunmaktadır.

"(...) birbirleriyle hep birden konuşurken yükselen sesler büyük hocanın odaya girmeşiyle birdenbire saygılı bir sessizliğe dönüşürdü. (Çocukları) susmak zorunda bırakan büyük hocanın huzurunu sağlamada, şüphe yok ki odasının bir köşesine konmuş değneklerle falakayı getirmek için bir işaret arayan Halil Ağa'nın kaplan gibi yuvarlak, parlak gözlerinin de payı büyüktü." (Sezai; 2004: 141).

Bu öyküde olduğu gibi, 'falaka', özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş yazarlarımızın hatıralarında sıkça geçen bir nesnedir ve o dönemde öğretmenlerin nasıl algılandığını gösteren önemli bir simgedir.

Falakayı konu alan öykülerin başında Ömer Seyfettin'in adını bu nesneden alan öyküsü gelirse de, biz ondan önce Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın çocukluk anılarından yola çıkarak yazdığı "Eti Senin Kemiği Benim" öyküsüne değinmek istiyoruz. Gürpınar'ın ölümünden sonra kitaplaşan öykülerine ismini veren bu anı-öykü, yakın zamana kadar velilerimizin ağzından düşmeyen "eti senin kemiği benim" ifadesinin eleştirisiyle başlar:

"İşte eski kafaların çocuk terbiyesine dair üç barbar düsturu. Geçmiş zamanda her nendense dört rakamının uğuru denenmiş olacak ki çocukları dört yaşında, dört aylık mektebe başlatırlardı. Henüz kundak kokan bir yavru, tokadının şaplağında bir nevi cennet icazeti tevehhüm edip müteassıp kavuklunun yukarıdaki şartlarla vahşi terbiyesine teslim edirdi. O nasırlı, merhametsiz elin şiddetle indiği körpecik yanağa fasla fasla kan otururdu. Açan gül işte bu cinayetin senbolüydü." (Gürpınar, 1963: 3).

Gürpınar'ın daha mektebe başladığı ilk günlerden itibaren hocalarla arası iyi değildir:

"Girit'te mektebe başlatıldım. Altı yaşında İstanbul'a geldim. Yakup Ağa mektebine verildim. Burası mektep değil, o zamanın çocukları için falakaları, hezeran değnekleri, sopaları, sırtkariyle bir ceza eviydi. Büyüdükten sonra bile kapısının önünden geçerken ürpermelere tutulmaktan kendimi alamazdım." (Gürpınar, 1963: 4).

Gürpınar, mektepte uygulanan şiddeti çok etkileyici bir biçimde anlatmaktadır:

"Hoca, kulaklarımız kanatmak için, sağ el baş ve salavat parmaklarının tırnaklarını bilhassa bu canavarlık için uzatır. Bazen bu pençenin yırtıcılığıyla kulak memesi, yapışığından ayrılır, cılk yara olur. Kulağı iki kesik tırnak kısılcacına aldıktan sonra, başı şiddetle sağa sola sarsar; akabinde yanaklarda patlayan iki şimşek alevi gözlerden çıkar." (Gürpınar, 1963: 5).

Gürpınar'ın aynı öyküsünden aldığımız aşağıdaki satırlar, 'falaka' hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir:

"Çocuklara tahsis edilen bu işkence aleti uçtan uca ip bağlanmış bir sopadır. Kabahatlinin ayakları bir bu sopa ile ipin arasına geçirilir. Sopa büzüldükçe ayaklar bileklerinden falakaya sıkışır. Son burmada çocuk kısıvrak bu kapana tutulmuş olur. (...) Değneklerin çıplak tabanlarda her şaklayışında, çocuk acı çığıllıklarla kıvrıla kıvrıla, kendini yerden yere vurur." (Gürpınar, 1963: 6).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "Hatt-ı İstiva" öyküsünde de, hocanın ısrarlı sorularına doğru cevap veremeyen Rifat, falaka cezasına çarptırılır (Gürpınar, 2005: 312 vd.).

Ömer Seyfettin de ilk mektep hatıralarından bahseden bir öykü yazmıştır ve bu öykü “Falaka” adını taşımaktadır. Bütün öykü ‘falaka’ üzerinden kurgulanmıştır. Gürpınar’ın öyküsünde iç acıtan bir nesne olan falaka, Ömer Seyfettin’in öyküsünde daha mizahî bir hava içinde verilmektedir. Sürekli olarak falakadan bîzâr olan öğrenciler kendi aralarında bir oyun kurgulayarak hocanın eşeğine falaka çekmesini sağlarlar. Mektepte falaka istemeyen ve olayları takip eden kaymakam, bu komik sahneye şahit olacak ve hocayı görevden uzaklaştıracaktır (Ömer Seyfettin, 1999: 333 vd.).

Ömer Seyfettin’in bir başka öyküsü olan “Ant”ta da falaka ve başka türlü dayak çeşitleri anlatılır:

“Okulda yalnız bir çeşit ceza vardı: Dayak... Büyük kabahatlıler, hatta kızlar bile falakaya yatarlardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük kabahatlılerin cezası ise ölçüsüz tartışız idi. Küçük Hoca’nın ağır tokadı... Büyük Hoca’nın uzun sopası... ki rast geldiği kafayı mutlaka şişirirdi.” (Ömer Seyfettin, 1999: 190-191).

Taki Akkuş’un “Küçük Nur Ali” öyküsünde, öğretmenler tarafından sürekli itilip kakılan Ali’nin iç dünyası verilmektedir. Küçük bir çocuğun gözünden yazılmış olan öyküde, öğrencilere uygulanan şiddetin onların iç dünyalarında ne gibi tahribatlara yol açabileceği çok başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Kendine olan özgüvenini yitiren, insanlara içten içe öfke duyan Küçük Ali, öğretmenleri tarafından sevilmemekten, itilip kakılmaktan dolayı acı çekmektedir:

“(…) öğretmenlerden ve idarecilerden yediği dayak aklında değildi. (...) öğretmenler kızmaya başladılar gelen çekip giden çekip itekledi... Öğretmenlerin bazılarına kızılıyordu ama elinden bir şey gelmiyordu. (...) Yatakhenede olsun yemekhanede olsun nöbetçi öğretmen gelir gider çubuğunu onun başında şaklatırdı. Müdür yardımcısı haftada birkaç kez odasına çağırır, bir güzel paylardı. (...) zorlu bir dayak atardı. (...) nedense bizi dövmek, bize eziyet etmek hoşlarına gidiyor. (...) Kendi çocuklarına el bebek gül bebek... Bize pat küt (...)” (Özçelik, 2007: 92 vd.).

Bu alıntılar, okullarda uygulanan şiddetin öğrencilerin hayatları boyunca onlara ne gibi zararlar vereceğini de örneklemektedir.

Bestami Yazgan’ın “Yunus Emre Olmasaydı” öyküsünde de, ne kadar öğrencilerini sevse de, sınırlarına hâkim olamayıp bir öğrencisine tokat vurmak üzereyken Yunus’un bir şiirini duyduğu zaman kendine hâkim olan bir öğretmen anlatılır. Bu öykü, şiddete başvuran öğretmenin keyfî hareket etmediğini, bir yerde öğrencilerin buna öğretmeni zorladıklarını da gösteren ilginç bir metindir (Özçelik, 2007: 146 vd.).

Görüldüğü gibi, Türk öykücülüğünün aynasına, öğretmen, şiddete eğilimli yönüyle de oldukça gerçekçi bir şekilde yansımıştır.

2. 2. Normal Dışı Davranışlar Sergilemek

Öğretmenleri normal dışı davranışlar içinde anlatan öykülerin başında Samet Ağaoğlu'nun "Öğretmen Gafur"u gelmektedir. Gafur, öykü boyunca öğretmen arkadaşlarından müteşekkil bir ortam içerisinde verilir. Öykünün ilk sayfalarında anormal davranışlar sergilemez. Dahası çevresindeki insanlarla birlikte hareket eden normal bir insandır. Ancak yüksek zekâsı, kültürü ve bildiği yabancı diller sebebiyle herkesin dikkatini çekmektedir. Gafur'un felsefe öğretmeni olması da oldukça beklendik bir durum ya da yazarın klişe bir tasarrufudur. Gafur özellikle Rus romancılarından etkilenmekte ve düşüncelerinin çevresindeki arkadaşlarıncı çalınacağından korkmaktadır. Her geçen gün şüpheleri artan Gafur, arkadaşları tarafından çalınacakları korkusuyla gerçek düşüncelerini gizlemekte ve bunların tam tersi düşünceleri dile getirmektedir. Bu garip düşünceler arkadaşlarının tepkisini çeker ve giderek Gafur'un tuhaflikları insanları rahatsız etmeye başlar. Gafur artık giyimine, kuşamına dikkat etmemekte, tıraş olmamaktadır. İşinden istifa eder. Sokaklarda bir meczup gibi dolaşmaya başlar. İnsanlarla irtibatını kesmiştir. Tek sırdaşı bize öyküyü anlatmakta olan öğretmen arkadaşısıdır. Sadece onun kendi düşüncelerini çalmayacağını düşünmektedir. Her geçen gün daha da kötüleşen, daha da sefil bir hâl alan Gafur, öykü anlatıcısı tarafından son defa şehir kenarında bir sayfide görülür. Bu görüşmede Gafur, tek sırdaşı olan öykü anlatıcısının kendisinden gizli bir kitap yazdığını iddia etmektedir ve bu görüşmede onun ölümüne, ölümün sükûnetine vurgu yapması açıkça söylenmese de, Gafur'un hazine hikâyesinin bir ölümle sonlanacağına işaretini olarak düşünülebilir (Ağaoğlu, 2003: 187 vd.).

"Öğretmen Gafur" öyküsündeki kahramanımız, görmeye alışık olmadığı, entelektüel kapasitesi çok yüksek, yabancı diller bilen, sonradan tuhaf bir çizgiye kaysa da çok çarpıcı düşüncelere sahip bir öğretmen tipidir ve öğrenciler içerisinde çizilmemiş olması da, onu öğretmen olarak kabullenmemizi zorlaştırmaktadır.

Muzaffer İzgü'nün "Benim Sevgili Öğretmenim" öyküsünde zor hayat şartları sebebiyle aklı dengesini yitirmiş bir öğretmen anlatılır. Öncelikle öğretmen üzerinde veliler tarafından şüphe uyandırılır. Öğretmen, velilerce okul idaresine sürekli şikâyet edilmektedir. Ancak öte yandan öğrenciler öğretmeni çok sevmektedirler. Okuyucu, öykünün başında öğretmene bir haksızlık yapılmış olabileceğini düşünür. Ancak olaylar giderek büyür ve millî eğitim müdürü, durumu araştırması için okula bir müfettiş gönderir. Müfettiş derslere girer çıkar ve öğretmeni gözlemler. Başlangıçta bir problem yoktur. Ancak ders ilerledikçe öğretmen ansızın kendini kaybetmekte, sokakta seyyar satıcılık yaparken söylediği sözleri söylemeye başlamaktadır. Çılgınlık yapmaktadır. Dersler işlenirken herhangi bir konuda bir kelime

öğretmenin zihninde bir çağrışım yapmakta, öğretmen birden okul sonrasında ek iş yaparken sokakta insanlara söylediklerini derste söylemeye başlamaktadır. Ancak bundan öğrenciler şikâyetçi değildir; zira öğretmen işini de bütün inceliğiyle, bütün ciddiyetiyle yapabilmektedir. Hayat şartlarının öğretmenin aklî dengesini yitirmesine yol açtığı bu öykü, Muzaffer İzgü'nün ironi tekniğini çok başarılı bir şekilde uyguladığının da bir göstergesidir (Celal, 2001: 221 vd.).

Selami İzzet Sedes'in "Bir Mektep Hatırası" öyküsünde, anormal davranışları olmasa da, yazarın ifadesiyle küp gibi sağır olduğu için öğrencilerin maskarası olmuş bir öğretmen portrelenmektedir. Öğrenciler kendisine hakaretâmez sözler söyledikleri hâlde, hoca, derste öğrencilerin tuvalet için izin istediklerini zannedip onlara bu minval üzere cevaplar vermektedir. Bu da hocayı komik durumlara düşürmektedir (Semih, 1982: 68 vd.).

Ömer Seyfettin'in "Ant" öyküsünde, Osmanlı'nın son dönemlerindeki bir mahalle mektebi ortamı anlatılmaktadır. Aşağıya alacağımız satırlar, anne oğul olan iki hocanın öğrencilerin gözünde nasıl algılandığını göstermektedir:

"Büyük Hoca dediğimiz kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu ihtiyar, bunak bir kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri, sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş, hain, hasta bir çaylağa benzerdi. Küçük Hoca erkekti. Büyük Hoca'nın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Galiba biraz aptalca idi." (Ömer Seyfettin, 1999: 190).

Bu cümlelerde, mektepteki hocalara "bunaklık ve aptallık" özellikleri lâıyk görülmekte ve öğrencilerin gözünde hocalara normal dışı davranışlar yakıştırılmaktadır.

Selim İleri'nin "Müsamere" öyküsünde de pek çok olumsuz özelliğinin yanında, öğretmen, bize öyküyü anlatan öğrencinin annesi gözünde "deli"dir. Dahası öyküde, bütün öğretmenlerin bir "tahtasının eksik" olduğuna dair bir genelleme de yapılır (İleri, 1997: 112).

Mustafa Kutlu'nun *Bu Böyledir* adlı kitabının kimi öykülerinde geçen ve "Kahkaha Çiçeği" öyküsünün odağında yer alan lise öğretmeni Şinasi, toplumdan uzak oluşuyla dikkati çeker. Felsefecidir. Duldur. Evlilik sorunlarını hâlâ içinde taşımaktadır. İçki içer. Yalnızdır. Dahası, çevresi tarafından bunak olarak nitelendirildiğini bilmektedir. Ömrünün sonunda kendisiyle, hayatıyla bir hesaplaşma içine girer. Felsefeci Şinasi Öğretmen de, toplum tarafından çok normal bir kişi olarak algılanmamaktadır (Kutlu, 1991: 52 vd.).

Görüldüğü gibi, öğretmenlere verilen olumsuz özelliklerden birisi de anormalliktir. Bu durum, öykülerde, "tahtası eksik, fitırık, deli, meczup, bunak, aptal" gibi nitelemelerle sunulmaktadır.

2. 3. Diğer

Öykülerde, öğretmenlerin ‘dayakçı’ tavırları gibi ‘küfürbaz’ tavırları veya öfkeli hâlleri de birbirlerine paralel olarak işlenmektedir. Bunlardan başka; sıkcı, monoton bir şekilde ders anlatmak, öğrenciler arasında ayırım yapmak gibi olumsuz özellikler de öğretmenlere yakıştırılan vasıflar arasındadır.

Taki Akkuş’un “Küçük Nur Ali” öyküsünde öğretmenlerin küfürbazlıkları örneklenir: “*Yine mi sen ulan it herif!.. sana kaç kez adam olacaksın, dedim. Ama sen yine aynı itliği yapmaktan geri kalmıyorsun.*” (Özçelik, 2007: 94) sözleri küfür-lü ifadelerdir.

Sait Faik’in “Zemberek” öyküsünde öğretmenlerin heyecansız, monoton şekilde ders anlatmaları örneklenir:

“Hendeseden sonraki ruhiyat dersiydi. Hoca bize heyecanları heyecansız bir lisanla anlatıyordu. Ruhiyat hocamız ihtiyar bir adamdı. Sesi kendisinden daha çok ihtiyarlamış, bahsettiği heyecanlar ise onda çoktan sönmüş gitmişti.” (Abasıyanık, 2002: 262).

Ömer Seyfettin’in “Ant”, Hüseyin Rahmi’nin “Hatt-ı İstiva”, Orhan Kemal’in “Sarhoşlar” öykülerinde, öğretmenlerin öfkeli hâlleri örneklenir. “Sarhoşlar” da, sıra dışı bir öğrenci arkadaşı için, öyküyü bize anlatan diğer öğrenci; “*Öğretmenlerle, hatta öğretmenlerin en öfkeli değil, sınıfı, okulu titreten, fizikçiyle dahi senli benliydi.*” (Kemal, 2005: 79) demektedir. Öykülerde, öfkenin, öğretmenler tarafından bir otorite aracı olarak kullanıldığı görülür.

Taki Akkuş’un yukarıda anılan öyküsünde ise, öğretmenlerin öğrenciler arasında tarafgirlik yaptıklarının örnekleri verilmektedir: “*Müdür yardımcısı haftada birkaç kez odasına çağırır, bir güzel paylardı. (...) zorlu bir dayak atardı. (...) nedense bizi dövmek, bize eziyet etmek hoşlarına gidiyor. (...) Kendi çocuklarına el bebek gül bebek (...) Bize pat küt...*” (Özçelik, 2007: 92 vd.) satırları, öğretmenlerin öğrencilere karşı adaletsiz davranışlarının örnekleridir.

Bu duruma paralel olarak, Ömer Seyfettin’in “Ant” öyküsünde geçen “Ben hiç dayak yememiştim. Belki iltimas ediyorlardı.” (Ömer Seyfettin, 1999: 191) cümlesi de, aynı şekilde öğretmen tarafgirliğinin bir örneğidir.

B. GELİR SEVİYELERİ BAKIMINDAN

Bir mesleğin halk içindeki itibarı, büyük ölçüde o meslekten elde edilen gelirin azlığı ya da çokluğu ile ilgili gözükmektedir. Öğretmenlik mesleği, öğretmene yeteri kadar gelir sağlamamakta, biraz da bu sebepten, halkın gözünde hak ettiği yeri bulamamaktadır. İnsanlara okuma yazma öğretmek, ilimle meşgul olmak şüphesiz ki son derece değerli bir iştir ve bu sebeple öğretmenlikten “peygamberlik mesleği” şeklinde bahsedilmekte, öğretmenliğe kutsallık atfedilmektedir. Ancak toplumumuzda öğretmenlik mesleğinin hak ettiği yere

gelmesi için, maddî bir iyileştirmeye de ihtiyaç duyulmaktadır. İncelediğimiz öykülerde, köyde, kasabada ya da şehirde ikamet eden öğretmenlerin dar gelirli oldukları, kıt kanaat geçindikleri görülmektedir. Köyün ya da şehrin, ekonomik anlamda da kendine göre avantajları ya da dezavantajları bulunmaktadır. Öğretmen konulu öykülere bir de bu açıdan bakmak gerekmektedir.

Hüseyin Cahid Yalçın'ın "Muallim" öyküsü şu satırlarla başlamaktadır:

"Bir taraftan kendi tahsilini tamamlamak ile meşgul iken, ihtiyaç onu diğer bir tarafta çalışmaya mecbur kılıyordu. Orta hâlli bir aileye mensup idi. Lise tahsilini bitirip de yüksek okula başladığı zaman, çocukluğundan beri babasının omuzlarında gittikçe ağırlaşan bir yük hâlinde devam eden hayatını hiç olmazsa kısmen kazanmayı bir mecburiyet olarak hissetmişti." (Özçelik, 2007: 11).

Muallim, babasının parasıyla geçinmek istememektedir ve bunun için özel ders vermeye başlar. Ancak, zaman içerisinde, bir zengin çocuklarına ders vermek, onların bir şekilde hizmetinde bulunuyor olmak, zarf içinde kendisine uzatılan para, onuruna dokunmaya başlayacaktır. Muallimin zengin insanların hizmetinde bulunmaktan doğan sıkıntısı, toplum içinde düşük geliri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum ise, muallimin iç dünyasında büyük bir ızdıraba sebep olur.

Muzaffer İzgü'nün "Benim Sevgili Öğretmenim" öyküsü de, zorlu hayat şartları sebebiyle aklî dengesini yitirmiş bir öğretmenden bahsetmektedir. İlk başta çok başarılı bir öğretmen olan öykü kişisi, öğrenciler tarafından da çok sevilmektedir. Ancak ders işlerken âniden sokakta yaptığı işportacılığı hatırlamakta, sınıfta birden o ânı yaşamaya başlamakta ve çığırkanlık yapmaktadır. Öğretmenin zihninde birdenbire çağrışımlar uyanmakta, böylece çığırkanlığa başlamaktadır (Celal, 2001: 221 vd.). Bu öyküde anlatılan öğretmen şehir ortamında yaşamaktadır ve düşük gelirliliğini telafi edebilmek için kendince bazı yollar bulmuştur. Şehirde yaşama koşulları her ne kadar köye oranla daha zorsa da, şehrin insana sunduğu imkânlar da bir o kadar geniştir.

Şevket Bulut'un "Eğitmen Bal Hasan" öyküsünde, emekli olduğu hâlde çalışmaya devam eden bir köy öğretmeninden bahsedilir. Bal Hasan, avukat olan oğlunun yazıhanesinde hizmet etmeye devam etmektedir. Buna rağmen oğlunun ve gelininin asık suratına tahammül ederek onlarla kalmaktadır (Özçelik, 2007: 62 vd.).

Duran Çetin'in "Evden Çık" öyküsü, öğretmen olmadan önce evlenmiş ve çocuk sahibi olmuş bir gencin ekonomik sıkıntılardan dolayı yaşadığı bunalımlı günleri bir özet hâlinde verdikten sonra, bu kişinin öğretmenliğe atanmasıyla birlikte yaşadığı mutluluğu anlatır. Öğretmen, dar gelirli bir aileden gelmektedir ve liseli senelerinden itibaren hem okumak hem de çalışmak zorunda kalmıştır. Öğretmenliğe atanması, bütün bu sıkıntıların bittiği anlamı

na gelmektedir. Ancak öykü boyunca yaşanan evsizlik problemi, aslında öğretmenlerin ekonomik sorunlarının öğretmenlikle birlikte devam edeceğini göstermektedir. Öğretmenleri konu alan öykülerde, öğretmenin barınacağı yer problemi üzerinde sıkça durulmuştur. Duran Çetin'in öyküsü de bu öykülerden biridir (Çetin, 2007: 38 vd.).

Sevinç Çokum'un "Asmalı Köyün Öğretmeni" öyküsünde, çalıştığı okula kütüphane kurmak için çeşitli şehirlere mektuplar yazan öğretmen, mektup için harcadığı parayı kendi cebinden karşılayacaktır. "*Kâğıt, zarf ve posta parası bir köy öğretmeni için gözü görünür masraflardan sayılırdı, ama sonucu güzel olduğundan bu sıkıntıya değerdî doğrusu...*" (Çokum, 1993: 92).

Reşat Gürel'in "Öğretmenliğin Ölümü" öyküsünde, öğretmen son derece idealist biri olarak çizildiği hâlde, ekonomik anlamda oldukça yoksul durumdadır. Uzun zamandır özel ders vermemekte, buna direnmektedir. Ancak bir gün çocuğunun hasta olduğunu öğrenir ve eve gitse bile hem taksi, hem de doktor parası verecek kadar birikiminin olmadığını düşünür: "*Doktora parasının hatta taksi parasının bile olmadığını bildiği karısının çaresizliğini düşündü. Her aybaşında böyle günler için biraz para ayırmayı hatırlatan oydu. İşte ayın sonlarındaydılar ve son paralarını paylaşarak ayrılmışlardı bu sabah.*" (Özçelik, 2007: 110). Bu parasızlık durumunda öğretmenin aklına gelen son çözüm özel ders vermeyi kabul etmektir. Oysa vicdanı bunu onaylamamaktadır. İdealist bir öğretmendir. İlkeleri vardır. Vicdanıyla parasızlık arasında kalmıştır. Ahlâkî kaygılarını bir tarafa bırakarak özel ders vermeyi seçer. Öykünün başlığı da, yazarın olaya nasıl baktığını gösteren bir ipucudur.

Nevzat Canan'ın "Pasta" öyküsünde, Mehmet ve İsmet öğretmenler birbirlerinden hazzetmemektedirler. İkisi de mizaç ve hayata bakış olarak taban tabana zıttır. Mehmet Bey'in "arabası bile" yoktur. İsmet Bey ise "kirada iki daire, bir de dükkânı bulunan ve ayrıca iki kooperatife aidat ödeyen" paragöz biri olarak resmedilir. Okuldan çıkar çıkmaz özel ders vermeye koşan İsmet Bey, Mehmet Bey'in ilmî çalışmalarını "boş iş" olarak görmektedir (Özçelik, 2007: 187 vd.).

Recep Şükrü Güngör'ün "Okul" öyküsünde, okul, esrarengiz bir şekilde yok olmuştur. Öğretmenler ve öğrenciler sabah geldiklerinde okulu yerinde bulamazlar ve büyük bir şaşkınlık yaşarlar. Bu durumun bir açıklaması öykü içinde yapılmamıştır. Zaman içerisinde işsiz kalan öğretmenler, ekmeklerini kazanabilmek için ticaretle uğraşmaya başlarlar. Öyküde öğretmenlerin geçim endişeleri dile getirilmiştir. Bir üst okuma yapıldığında öykünün, değişen dünyada 'okul' adını verdiğimiz kurumun yok oluşunu işlediğini söylemek bir 'aşırı yorum' olarak görülmemelidir. Öyküde öğretmenlerin ekonomik problemleri anlatılırken bir yandan da modern dünyada okulun konumu sorgulanmaktadır (Özçelik, 2007: 230 vd.).

Bu tür örnekleri artırmak mümkündür. Ancak köyde de şehirde de yaşasa, öykülerin geneline bakıldığında, öğretmenlerin gelir seviyeleri oldukça düşüktür.

C. CİNSİYETLERİ BAKIMINDAN

İncelenen elli iki öykü içerisinde, kadın öğretmen ya da öğretmenlerin bulunduğu öykü sayısı on birdir. Toplumun diğer alanlarında olduğu gibi, bu alanda da kadınların erkeklere göre daha geri planda kaldıkları görülmektedir. Toplumumuzda son yıllarda meydana gelen değişiklikler, kadın öğretmenlerin sayısının erkek öğretmenlerden hiç de geride kalmadığını göstermektedir. Bu durumun incelediğimiz öykülere de yansımalarını söylememiz mümkündür. Kadının öğretmen ya da öğretmenlerin anlatıldığı öykülere kısaca bir göz atalım:

Ömer Seyfettin'in "Ant" öyküsünde "Büyük Hoca" olarak anılan öğretmen, yaşlı, sevimsiz bir kadındır. Belki de şiddete başvuran bir öğretmen olduğu için yazar bu kişiyi çok olumsuz çizgilerle betimlemiştir: "*Büyük Hoca arkasını bize çevirmiş, yavaş yavaş, bir sümük böcek kadar ağır, namazını kılıyordu.*" (Ömer Seyfettin, 1999: 192).

Samet Ağaoğlu'nun "Öğretmen Gafur" öyküsünde erkek öğretmenlere olduğu kadar kadın öğretmenlere de yer verilmektedir. Toplumumuzda kadınların hayatın çeşitli sahalarında yer alışlarına paralel olarak öykülerde de kadınlar daha yaygın bir şekilde görülmektedirler. (Ağaoğlu, 2003: 187 vd.).

Tarık Buğra'nın "Gün Akşamlıdır" öyküsünde, okuldaki üç öğretmenden biri Nesrin'dir. Okuldaki öğretmenlerden daha tecrübeli olan Süleyman'ı sevmektedir. Başöğretmen ideolojik anlamda Nesrin'i yanına çekmeye çalışsa da, Nesrin, Süleyman'dan yanadır ve öykünün sonunda ikisi el ele tutuşup sokaklara çıkar. Bu sahne, hem gönül hem de dava beraberliğini sembolize etmektedir (Buğra, 1989: 187 vd.).

Hasan Latif Sarıyüce'nin "Çocuk ve Ekmek" öyküsünde, açlıktan bayılan öğrencisine büyük bir sevgi, şefkat, merhamet gösteren öğretmen kadındır. Öğretmenin cinsiyeti öykünün sonlarına doğru, öğrenci velisinin kendisine seslenmesiyle anlaşılmaktadır. Bunun dışında, öyküde, öğretmenin cinsiyetini ortaya koyan veya bunu önemli kılan bir sahne bulunmamaktadır (Özçelik, 2007: 54 vd.).

Taki Akkuş'un "Küçük Nur Ali" öyküsünde, diğer öğretmenlerle arası iyi olmayan haylaz öğrenci, Nergis Öğretmen'in okuldan gitmesine üzülmektedir. Onu kendine yakın, munis, dost, sevecen bulmaktadır (Özçelik, 2007: 91 vd.).

Ümit Fehmi Sorgunlu'nun "Acılar Sevgiyle Biter" öyküsünde, iki öğretmen arasında filizlenen aşk bir türlü gerçek bir aşka dönüşemez. Ancak iki öğret-

men de içten içe birbirlerini sevmektedir. Bu öyküdeki kadın öğretmen, öğretmenlik mesleğinin dışında, daha çok gönül ilişkisiyle ön plana çıkmaktadır (Özçelik, 2007: 103 vd.).

Necdet Ekici, Hüzeyme Yeşim Koçak, Tacettin Şimşek, Sadık Yalsızuçanlar'ın yukarıda anılan öykülerinde de, kadın öğretmen ya da öğretmenler bulunmaktadır.

D. GÖREV YAPTIKLARI YER BAKIMINDAN

İnsanoğlu, yaşadığı mekânın, coğrafyanın ister istemez bir parçasıdır. Yaşadığı hayatın, yaptığı işlerin, sahip olduğu değerlerin, vasıfların, yaşadığı mekândan, çevreden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Öğretmenlerin eğitim öğretim faaliyetleri de, yaşama biçimleri de, son tahlilde, içinde buldukları mekânlara göre şekillenmekte, köyde ya da şehirde yaşıyor olmaları, çalışmalarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. İncelediğimiz öykülerde, öğretmenlerin görev yaptıkları yerleri köy / kasaba ve şehir olarak ikiye ayırmak mümkündür. Köyde görev yapan öğretmenleri anlatan öyküleri kısaca inceleyelim:

Himmet Karataş'ın "Yayla Çiçeği" öyküsünde, "Okulun bulunduğu köye gidemeyeceğini, gitse bile bugün dönemeyeceğini öğrendiğinde pardesünün içinde yok olup gitmişti." (Özçelik, 2007: 242) cümlesi, incelememizde bulunan pek çok köy öğretmenin hayal kırıklığını yansıtmaktadır. İlk görev yeri köy olan öğretmenler, genellikle görev yerlerine gittikleri zaman bir hayal kırıklığı onları beklemektedir. Zira şartlar hiç beklemedikleri kadar olumsuzdur. Yetersizdir. Ulaşım, konaklama, yemek, sosyal çevre açısından ihtiyaçlarını karşılayamayan öğretmenler, bununla birlikte, derin bir gurbet duygusunun içine yuvarlanmaktadır.

Taşrada yaşamının güçlüklerini örneklemesi bakımından, Naci Gümüş'ün "Öğretmenin Hikâyesi" öyküsü önemlidir. Köyde hayat sürmenin, okulda kız öğrenci bulamamanın, tatil dönüşlerinde kış şartları sebebiyle köye dönememenin en çetin, en gerçekçi örneklerini bu öyküde bulmak mümkündür (Özçelik, 2007: 116 vd.).

Celalettin Kurt'un "Hocaların Hocası" öyküsünde, Hüsamettin Hoca, nihayetinde 'taşra' da olan / taşra olan memleketine lise açtırabilmek için büyük bir mücadele verir. Sonunda başarılı olur. Ancak hocanın karşılaştığı zorlukların temelinde, taşrada yaşıyor olması bulunmaktadır. (Özçelik, 2007: 160 vd.). Dönemin Türkiye'sinde, bir ilçeye lise açılması, çok karşılaşılan bir durum değildir.

Tacettin Şimşek'in "Kavak Yellerimiz Oyy" öyküsünde başarılı bir şekilde anlatıldığı gibi, taşrada yaşayan öğretmenlerin baş etmek zorunda olduk-

ları sorunlardan biri de yalnızlıktır. Şehrin renkli hayatından uzak olan ve şehre ulaşmanın çok zor olduğu köylerde görev yapan öğretmenler, hayatlarını renklendirecek uğraşlar bulamamakta, yalnızlık ve gurbet duygusu içine gömülmektedirler (Özçelik, 2007: 164).

Fakir Baykurt'un "Keklik Eti" öyküsünde, köy yerinde çalışmanın zorlukları bir başka açıdan örneklenmektedir. Okul müdürünün yapip ettiklerini çekemeyen bir grup köylü, okul müdürünün dedikodusunu yapmakta ve onun işini zorlaştırmaktadırlar. Kıskançlıklar, çekememezlikler, iftiralar, şikâyetler normalde bir şehir yerinde olmayacak problemleri doğurmaktadır (Baykurt, 1983: 63 vd.).

Bunlarla birlikte, Necip Fazıl, Ömer Seyfettin, Tarık Buğra, Hasan Latif Sarıyüce, Şevket Bulut, Sevinç Çokum, Sadık Yalsızuçanlar, Mehmet Harmancı ve daha pek çok yazarımızın öyküsünde öğretmenler taşrada resmedilmektedir.

Şehirde görev yapan öğretmenleri anlatan öykülerden de kısaca bahsedelim:

Abdullah Harmancı'nın "Beni Almaya Gelen Bulut" öyküsü, tersine, şehirde öğretmenlik yapmanın zorluklarını örneklemektedir. Öğretmen, yıllar önce mezun ettiği bir kız öğrencisi ile kalabalık bir caddede karşılaşır. Kız, öğretmeni şaşırtacak derecede modern giyinmiştir. Öğretmeni, simit satmakta olan ve tavırlarıyla çoktan olgunlaşmış, ağırbaşlı bir hâl almış olan bir başka öğrencisi de şaşırtacaktır. Simit satmakta olan öğrencisi, hayatın zorluklarını öğretmenin gözlerinin önüne sermiştir. Öğretmen televizyon izlerken üçüncü bir öğrencisini görecektir. Bu üçüncü öğrenci, öğretmenin içindeki üzüntüyü iki katına çıkaracaktır. Öğretmen, bir müzik yarışması programında jüri üyelerinin öğrencisiyle alay ettiğini görmüştür. Âdeta gururu incinmiştir (Harmancı, 2007: 2 vd.). Şehirde öğretmen olmanın da olumlu ve olumsuz yanları vardır ve bu öyküde daha çok ahlâkî problemler üzerinde durulmuştur.

Recep Şükrü Güngör'ün "Okul" öyküsü de şehirde geçmektedir. Yukarıda verildiği gibi, şehirde bulunan bir okul, bir sabah âniden yok olur ve öğretmen ve öğrenciler sabah okula geldiklerinde okulu yerinde bulamazlar. Şehrin içine dağılan öğretmen ve öğrenciler büyük bir şaşkınlık yaşamaktadırlar. Bu öyküde, değişen dünyada 'okul' adını verdiğimiz kurumun yok oluşunun, gücünü yitirişinin anlatıldığına hükmetmek 'aşırı yorum' olarak görülmemelidir (Özçelik, 2007, s. 230 vd.)

Nevzat Canan'ın "Pasta" öyküsü de şehirde geçer ve öğretmenler daha rahat, daha medeni bir ortam içinde bulunurlar. Kimi öğretmenler şehirde olmayı bir avantaja çevirmiş, özel dersler vererek gelirlerini artırmanın bir yolunu bulmuştur (Özçelik, 2007: 187 vd.).

Vahap Akbaş'ın "Bu O mu?" öyküsü, Ankara'da, Kızılay'da, "...entelliğe özenen öğrencilerin takıldığı bir kahvehanede..." başlar (Özçelik, 2007: 124).

Öyküde dramı anlatılan öğrencinin, bize öyküyü aktaran öğretmenin eski öğrencisinin problemleri, biraz da bu 'entel' gençlerin oluşturduğu kalabalığın, Kızılay'ın, şehrin karışıklığının, karanlığının mahsulü gibidir. Şehir, 'eğitim' sözü konusu olduğunda, öğrencileri ahlâksızlıklardan korumanın zor olduğu, öğrencinin kontrolünün zorlaştığı bir yer olarak ön plana çıkmaktadır.

Duran Çetin'in "Evden Çık" öyküsünde, öğretmen büyük çaba sarf etmesine rağmen, ailesiyle birlikte kalabileceği bir ev bulmakta zorlanır. Sonradan bulunan evin sahibi de sözünde durmayacak, öğretmeni eşyası ile ortada bırakacaktır. Barınma sorunu, şehirde yaşayan öğretmenler için de ciddi bir problem olmaktadır. Kiraların yüksekliği, öğretmenin geçim sıkıntısını artırmaktadır.

Bunlarla birlikte, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hüseyin Cahid Yalçın, Muzaffer İzgü, Samet Ağaoğlu, Bestami Yazgan, Hüzeyme Yeşim Koçak, İbrahim Er Yiğit gibi yazarlar da öğretmenleri şehirde resmetmişlerdir.

SONUÇ

Yeni Türk edebiyatında yazılmış öğretmen konulu öykü örneklerinden başlıcaları, dünden bugüne uzanan çizgide, öğretmenlerin meslek özellikleri, gelir seviyeleri, cinsiyetleri ve görev yaptıkları yerler bakımından taranmıştır.

Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleği bakımından, idealistlik, diğerkâmlık, çalışkanlık, fedakârlık, müşfiklik ve merhametlilik gibi olumlu; şiddete eğilimlilik, normal dışı davranışlar içinde olma, küfürbazlık, monoton ve sıkıcı ders anlatma, öfkellik, tarafgirlik gibi olumsuz özellikler taşıdıkları tespit edilmiştir.

İncelediğimiz öykülerde, öğretmenler genellikle dar gelirli, geçim derdi içinde, yoksul denebilecek kişiler olarak çizilmiştir. Köy öğretmenleri, atandıkları köylerde çok zor şartlarda yaşarlar. Tek odalı evlerde, kıt kanaat geçinirler. Öğretmenlik mesleğini seçmiş olmaları, zaten onların varlıklı bir aileden geliyor olmaları ihtimalini azaltmaktadır. Genellikle göreve yeni atanma hatıralarının öyküleştirmesi, öğretmenlerin ekonomik yönden olumsuz durumda olmalarını anlaşılır kılan bir durumdur. Şehirde yaşayan öğretmenlerin de ekonomik açıdan durumları iç açıcı değildir. Ancak şehirde yaşamak öğretmenlere ek iş fırsatları doğurduğu için, taşradaki öğretmenlere kıyasla daha avantajlı oldukları söylenebilir.

İncelediğimiz elli iki öykünün sadece on birinde kadın öğretmen ya da öğretmenler bulunmaktadır. Öykülerdeki erkek öğretmen sayısının fazlalığı, toplumumuzda pek çok alandaki genel eğilimi yansıtırken incelememizdeki öykücülerin çok büyük bir bölümünün erkek olması da böyle bir sonucun doğmasında etken olmuş olabilir. İncelememize konu olan elli iki öykü, toplam elli

yazar tarafından kaleme alınmıştır ve bu elli yazardan sadece dört tanesi kadındır. Toplumun diğer alanlarında olduğu gibi, edebiyatımızda eser vermiş yazarlar arasında da, cinsiyet bakımından erkeklerin kadınlara oranla daha baskın oldukları bir gerçektir. Ancak son senelerde kadın yazarların sayısı oldukça yükselmiştir.

Taşrada görev yapan öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, okul alt yapısının yetersizliği, öğrencilerin nitel ve nicel anlamda yetersizliği, ulaşım, barınak, yalnızlık başlıklarıyla açıklanabilir. Genellikle tek odalı evlerde kalınmakta, şehre gitmek ve şehirden dönmek öğretmenler için ciddi bir problem olmakta, zaman zaman öğrenci bulunamamakta, özellikle kız öğrenci bulmakta zorluk çekilmektedir. Öğretmenler, şehrin eğlenceli hayatından uzakta kalmakta, köyün kısır döngüsü içinde bunalmaktadırlar. Şehirde yaşayan öğretmenler, geçim sıkıntısı çekmekte, bu sebeple ek iş yapmakta, en iyi ihtimalle özel ders vermek zorunda kalmaktadırlar. Taşradaki meslektaşlarına oranla medeniyetin imkânlarından daha çok yararlandıkları ve şehirde yaşamayı ekonomik anlamda bir avantaja çevirdikleri görülmektedir. Ancak şehirde yaşamak, öğrencilere sahip çıkmayı, onlara ahlâkî vasıflar, değerler kazandırmayı zorlaştırmaktadır. Öğrencilerin kontrolü şehirde çok daha zorlaşmaktadır.

Yaptığımız incelemede, taradığımız öykülerin yazarlarının doğum tarihleri ve öykülerde anlatılan olayların kapsadığı zaman dilimi, XIX. yüzyılın sonlarından günümüze kadar uzanmaktadır. Buna göre, ilerleyen seneler içerisinde öğretmenlerin, sahip oldukları meslek özellikleri açısından, olumsuzdan olumluya doğru bir değişim gösterdiklerinden bahsetmek mümkündür. Öğretmen-öğrenci ilişkileri anlamında, öğrencinin lehine bir değişim yaşanmıştır. Dünden bugüne uzanan çizgide, öğretmenlerin gelir seviyelerinde ciddi bir iyileşmeden söz etmek zordur. Seneler içinde kadın öğretmen sayısında toplumumuzda görülen artış, öykülerde de nispeten gözlemlenebilmektedir. Köy ya da kasabalardaki eğitim-öğretim kurumlarının altyapısında, geçen zaman içerisinde kayda değer bir iyileşmenin görüldüğünü söylemek zorsa da, ülkedeki eğitim sistemine bir bütün hâlinde bakıldığında, altyapının çok olumlu yönde değiştiğini belirtmek gerekmektedir.

Türk öykücülüğünün aynasına, öğretmenlik mesleği, olumlu ve olumsuz, iyi ve kötü, gerçekçi ve idealist, heyecan verici ve umut kırıcı yönleriyle bu şekilde yansımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, Sait Faik, (2002), *Semaver/Sarıncı/Şahmerdan/Lüzumsuz Adam*, 2. bs., YKY, İstanbul.
 Ağaoğlu, Samet, (2003), *Bütün Öyküleri*, YKY, İstanbul.
 Alver, Köksal, (2004), *Saklı Yara*, Hece Yayınları, Ankara.
 Baykurt, Fakir, (1983), *Can Parası*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
 Buğra, Tank, (1989), *Yarın Diye Bir Şey Yoktur*, 4. bs., Ötüken Neşriyat, İstanbul.

- Celal, Metin, (2001), *Türk Edebiyatından Öykü Antolojisi*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Çetin, Duran, (2007), *Gözlerdeki Mutluluk*, Beka Yayınları, İstanbul.
- Çokum, Sevinç, (1993), *Rozalya Ana*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Güntekin, Reşat Nuri, (1986), *Tanrı Misafiri*, 9. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- Gürpınar, Hüseyin Rahmi, (1963), *Eti Senin Kemiği Benim*, Gürpınar Yayınları, İstanbul.
-, (2005), *Mürebbiye/Hayattan Sayfalar/Kadınlar Vaizi*, 15. bs., Özgür Yayıncılık, İstanbul.
- Harmancı, Abdullah, "Beni Almaya Gelen Bulut", *Dergâh*, S. 212, Ekim 2007, s. 2.
-, "Döne Çiçeği", *Hece*, S. 5, Mayıs 1997, s. 64.
- İleri, Selim, (1997), *Otuz Yılın Bütün Hikâyeleri*, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.
- Kemal, Orhan, (2005), *Sarhoşlar*, 9. bs., Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (2007), *Hikâyelerim*, 16. bs., Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.
- Kutlu, Mustafa, (1991), *Bu böyledir*, 2. bs., Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Ömer Seyfettin, (1999), *Hikâyeler 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Özçelik, Mustafa, (2007), *Ben Öğretmenim Çocuklar/Öğretmen Hikâyeleri Antolojisi*, Odun Pazarı Belediyesi Yayınları, Eskişehir.
- Sami Paşazâde Sezai, (2004), *Küçük Şeyler*, Bordo Siyah, İstanbul.
- Semih, Mehmet, (1982), *Türk Mizah Hikâyeleri Antolojisi*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Yalsızuçanlar, Sadık, (1986), *Şehirleri Süsleyen Yolcu*, Birlik Yayınları, Ankara.